

Christine Isom-Verhaaren & Kent F. Schull (der.),

Living in the Ottoman Realm: Empire and Identity. 13th to 20th Centuries,

Bloomington: Indiana University Press, 2016, 367 s.,

ISBN 978-025-3019-48-6

Christine Isom-Verhaaren ve Kent F. Schull'un derlediği bu kitap, başlığının da ima ettiği üzere, toplumsal ve kültürel oluntulara odaklanarak Osmanlı coğrafi uzamında, yedi yüzyıl boyunca imparatorluk ve kimlik izleğini ele alan yazıları içeriyor. Kitap kısa önsöz, derleyenlerin teşekkürü, çevrimyazı ve telaffuz ile ilgili pusula, her bir makalenin ayrıntılı biçimde özetlendiği giriş, kitabın gövdesini oluşturan makaleler, öğrenciler için hazırlanmış öneri ve sorular, kaynakça ve bileşik (yer ve özel isim) dizini içeriyor. Kitabın gövdesini oluşturan yirmi iki İngilizce makale birbirine az çok koşut dört zamandizimsel bölüme paylaştırılmış ve bu işlem ile kitabın ana odağı olan Osmanlı kimliği ya da Osmanlılık, imparatorluğun siyasi ve idari tarihinin evrimi çerçevesinde izlenebilir duruma getirilmiş. Öğrenciler için hazırlanmış sorular kısmı (s. 325-332) ve her bir makalenin sonundaki ilgilenenlerin konuyu derinleştirmesi için gerekçelendirilmiş kısa kaynakça, özellikle öğrenciler ve “Osmanlı çalışmaları”na yeni başlayanlar için yararlı olacak. Arka kapak tanıtım paragrafındaki “*designed for use as a course text*” ibaresi her ne kadar bir ipucu verse de, başlık veya altbaşlıkta bu pedagojik amacın bir biçimde belirtilmemiş olması ise kitabın tasarlanımındaki bir belirsizliği veya kararsızlığı akla getiriyor.

Makaleleri teker teker tanıtmak yerine derlemenin bütününe verdiği izlenimi aktarmak daha yerinde olacak: E. Dursteler, J. Hathaway, L. Peirce, A. Singer, Th. Stavrides, N. Trépanier ve F. Zarinebaf evvelden kitaplarında ele aldıkları bir konuyu bu kitap için yeniden yazmış. Derlemenin tematiğini göz önüne alan diğer yazarlar da üzerinde çalıştıkları konuyu toplumsal ve kültürel düzlemde, bu demektir ki bu derleme için, tekrar ele almış, bazı örneklerde de üretmiş (Z. Aydoğan, M. U. Campos, L. T. Darling, D. Gutman, A. Hadjikyriacou, C. Isom-Verhaaren, H. Karataş, V. Kechriotis (†), J. Landweber, M. C. Mengüç, F. Ö. Mercan, N. Al-Tikriti, C. Wilkins, M. A. Yalçınkaya). Yaklaşımlardaki çokçeşitlilik, içerik ve odak zenginliği (bilim ve sanatın toplumsal tarihi, kurum incelemeleri kültürlerarasılık ve araçları, toplumsal cinsiyet, yaşamöyküleri vd.) ile derleyenlerin bölümbaşlarındaki didaktik girişyazılarıyla makaleleri birbirinin

peşisıra okunabilir duruma getirmesi, günümüz Osmanlı çalışmalarının da ana hatları hakkında fikir veren bir bütünün ortaya çıkmasını sağlamış.

Derlemenin ana odağı olan kimlik(ler) sorunsalının işlenişi üzerinde durmakta yarar var. Giriş bölümündeki Osmanlı'da kimlikler nasıl ele alınır alt başlığındaki (s. 2-5) kısa değiniler dışında, ne Osmanlı topraklarındaki çok çeşitli dinsel, mezhepsel, etnik, mesleki vd. toplumsal kimlikler çeşitlendirilerek bütüncül bir bakış içinde incelenmiş ne de makaleler bu ana sorunsal minvalinde birbirlerine eklenmiş. Keza, derlemedeki pek çok örnek Müslümanlar ve onların kimliklerini oluşturma ve sürdürmeleriyle ilintili. Bu durum, başta diğer dinsel-mezhepsel dışavurumları örtülediğinden, çarpıtılmamış olsa bile çarpık bir reifikasyona neden oluyor. Bunun ana nedeni, kuşkusuz, Osmanlı çalışmalarını halihazırda belirleyen kaynaklar ve sorunsallar. Yine de, kimliklerin sanki yalnızca siyasi-idari gelişmelere bağlı olarak dönüşebileceği ya da evrilebileceğinin ihsas edilmesiyle, Osmanlı uzamında kimliklerin (bileşim ve iyelikleriyle) oluşumu, sürdürülmesi, yeniden üretimi veya (hukuksal ya da kültürel-toplumsal) geçerliliğini yitirmesi olgularının tek düzlemde incelenebileceği kanısı verilmiş. Bir diğer eksiklik, kimliklerin yafta veya damga olarak toplumsal veya idari tahakküm için araçsallaştırılma biçimlerine ve, en az bunun kadar önemli olan, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğası ve işleyişinde başat önemdeki farklı siyasi-idari güçler tarafından kimliklerin biçimlendirilmesine ve bunların pazarlıklarına hiç değinilmemiş olması. Yukarıdaki eleştiriler bir yana, bu derli toplu çalışmanın Osmanlılık ve kimlik sorunsallarını geliştirecek olan araştırmacılara kötü olmayan bir başlangıç sağlayacağını düşünüyorum.

Güneş Işıksel

İstanbul Medeniyet Üniversitesi